

เค้า จักรวาล และมนุษย์

คามทรศนะของเหล่าจื้อและจวงจื้อ ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็
 ผลกระทบที่สืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางสังคมการเมืองโดยตรง หรือภัยพิบัติทั่วไปที่
 เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของทุก ๆ คนก็ตาม ล้วนเป็นผลอันเนื่องมาจากการขาดความ
 เข้าใจความเป็นจริงเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ในชั้นลึก ดังนั้น แนวทางในการแก้ไข
 ภัยพิบัติของเหล่าจื้อและจวงจื้อจึงมุ่งเน้นในการ " ทำความเข้าใจ " เกี่ยวกับความ
 เป็นจริงในชีวิตมนุษย์มากกว่าที่จะแสวงหา " พุทวิธี " ในการตอบโต้กับปัญหาเฉพาะ
 หน้าในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งโดยตรง การ " ทำความเข้าใจ " เกี่ยวกับ
 ความเป็นจริงในชีวิตมนุษย์นั้น ทั้งเหล่าจื้อและจวงจื้อต่างเห็นพ้องกันว่า มนุษย์เป็น
 เพียงองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งในจักรวาล ฉะนั้น ถ้าจะเข้าใจ
 มนุษย์ก็จำเป็นต้องเข้าใจจักรวาล แต่เนื่องจากจักรวาลมีที่มาจากเค้า และเค้าเป็นไป
 ตามกฎธรรมชาติที่เรียกว่าเค้า จุดเริ่มต้นในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นจริง
 ของจักรวาลและมนุษย์ จึงอยู่ที่ความเข้าใจในเรื่องเค้า

ก่อนที่จะได้กล่าวถึงเค้าตามทรศนะของเหล่าจื้อและจวงจื้อ เราควรเข้าใจ
 ว่าคำ ๆ นี้ (เค้า) มิได้เพิ่งเริ่มมีใช้กันในสมัยของนักปรัชญาทั้งสองท่าน โดยข้อเท็จ
 จริงแล้ว " เค้า " เป็นคำที่ปรากฏอยู่ในเทพปกรณัม (myth) ของจีนมาแต่อดีตกาล
 อันนานไกล แม้นักปรัชญาเค้าทั้งสองท่านจะใช้คำคำ นี้ในความหมายที่กว้างขวางไปกว่า
 เติม แต่ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าจะแตกต่างไปจากความหมายเดิมเสียทีเดียว อันที่จริง
 " เค้า " ในปรัชญาของเหล่าจื้อและจวงจื้อเป็นวิวัฒนาการที่มีพื้นฐานมาจากอดีตกาล
 และเพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงความคลี่คลายในเรื่องนี้ จึงสมควรที่เราจะได้ศึกษาความหมาย
 และความเป็นมาของมโนทัศน์เรื่องเค้าในยุคแรก ๆ ไว้โดยสังเขปด้วย

4.1 มโนธรรมศกัณท์ เกี่ยวเกี่ยวกับเต๋า

4.1.1 ความหมายคามรากศัพท์

เต๋าโดยตัวอักษรหมายความว่า วิถี (way) หรือถนนหนทาง (road) ในรูปตัวอักษรศกัณท์ ปรากฎรูปลักษณะคือ ซึ่งประกอบด้วยธาตุคำ 3 คำแทน สิ่งต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

		หมายถึง	ถนนหนทาง
		"	ศีรษะของมนุษย์
และ		"	เท้าของมนุษย์

ลักษณะที่ปรากฏว่ามีมออยู่บนศีรษะนั้น บ่งชี้ว่าเป็นศีรษะของผู้นำ เต๋ามุ่งถึง ผู้ตาม เราอาจจะตีความสัญลักษณ์นี้ได้อย่างมีเหตุผลว่า แสวงถึงผู้นำและผู้ตามแสวงหาหนทางร่วมกัน ¹

อนึ่ง คำว่า " ถนนหนทาง " หรือ " วิถี " ถ้าใช้เป็นคำกริยา หมายถึง " นำทาง " , " ชี้ทาง " หรือ " สถาปนาการติดต่อ " โดยที่คนเราจะนำผู้อื่นไต่ถ้ำด้วยการบอกกล่าว หรือแสวงหาหนทางที่ควรจะเป็นตาม ดังนั้นคำว่า " เต๋า " จึงพลอยมีความหมายว่า " ชู " หรือ " บอกกล่าว " ไปด้วย และ โดยที่การชูหรือการบอกกล่าวมีความหมายพ้องกับการสั่งสอน คำว่า " เต๋า " จึงมีความหมายไกลออกไปถึงคำว่า " อิทธิคำสั่งสอน " อีกด้วย ²

4.1.2 ความหมายศกัณท์เกี่ยวกับเต๋า ³

จากคามหมายทั้งหมดดังกล่าว คำว่า " เต๋า " จึงหมายถึงมรรควิถีที่

¹ Chang Chung-Yuan, Creativity and Taoism, p. 24.

² Max Kaltenmark, Lao Tzu and Taoism, p. 22.

³ หัวข้อนี้ เြียบเรียงจาก Ibid., pp. 22-28.

ควรค่าเป็นทาม และถ้ากล่าวในความหมายที่กว้างขึ้น ก็หมายถึงการชี้ทาง
คือธรรมหรือหลักแห่งความประพฤติ ในคำร่ายขลังจื้อมักใช้ในความหมายที่กว้าง
เช่นนี้

ก่อนสมัยขงจื๊อ คำคำนี้มีความหมายที่แตกต่างออกไปมากทีเดียว ในทาง
ศาสนาและไสยศาสตร์ เท่าหมายถึงการสถาปนาการศึกษาระหว่างสวรรค์กับโลก
ระหว่างเทพกับมนุษย์ และหมายถึงศิลปะในการแสดงอาถรรพเวท (magical
-feats) หรือศิลปะในการแสดงความสามารถพิเศษในค่านเทคโนโลยี ในความ
หมายเช่นนี้ เท่าเป็นทั้งศิลปะ เป็นทั้งวิธีการ และเป็นทั้งอำนาจพร้อมกันไปด้วยในตัว

ที่ว่าเป็นอำนาจนั้น หมายถึงอำนาจของหมอเวทมนต์ ผู้วิเศษ และกษัตริย์
ในสมัยหนึ่งผู้ปกครองจีนก็แทบจะไม่แตกต่างไปจากผู้วิเศษ กษัตริย์หรือจักรพรรดินั้นทรง
ไว้ซึ่งคุณลักษณะแบบพอมก (aura of wizardry) อันเชื่อกันว่าเป็นการทรงไว้ซึ่ง
"คุณธรรม" และนั่นคือสิ่งที่เรียกกันว่าเท่า หรือ เท่า เคอ และเพราะเหตุนี้ทำให้
ให้เชื่อกันว่าจักรพรรดิสามารถที่จะจักระเบียบให้เกิดขึ้นได้ ไม่แค่เพียงในหมู่ไพร่ฟ้าข้า
แผ่นดิน แต่รวมถึงธรรมชาติทั้งมวลด้วย

เพื่อให้เข้าใจถึงความเชื่อมโยงระหว่างความศีกเรื่องมรรควิถีกับความศีก
เรื่องระเบียบที่ปรากฏอยู่ในความศีกทางศาสนายุคโบราณได้โดยกระจ่าง เราควรจะ
พิจารณาจากเทพปกรณัมอันเก่าแก่ ซึ่งว่าด้วยวีรกรรมกษัตริย์หยู (Yu) ผู้สถาปนาราชวงศ์
เฉียน ว่าโดยก่อนแล้ว วีรกรรมกษัตริย์หยูเป็นมนุษย์กึ่งเทพ ผู้ทรงช่วยให้แผ่นดินจีนพ้น
ไปจากอุทกภัยอันร้ายแรง พระองค์ได้ทรงระบายนํ้า (ซึ่งว่ากันว่ากำลังจะท่วมขึ้นไป
ถึงสวรรค์) ออกไป โดยอาศัยการเปิดทาง (เท่า) ให้กระแสนํ้าไหลออกไปทาง
ภูเขา จากนั้น พระองค์ได้ "ทรงเสด็จเยือนแคว้นแคว้นทั้งเก้าของโลก และทรง
จักให้เข้าสู่ระเบียบ (เท่า) " พระองค์ได้ทรงกระทำให้โลกมีความเจริญรุ่งเรือง
และเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับนรชนจะพำนักพักอาศัย โดยการควบคุมกระแสนํ้า
และสถาปนาการศึกษาระหว่างดินแดนต่าง ๆ ในโลกขึ้น ทั้งหมดนี้ พระองค์ทรงได้รับความ
ช่วยเหลือค้ำแรงงานจากชีวิตลึกลับ (fantastic creatures) ซึ่งทรงได้
มาด้วยคุณธรรมของพระองค์

จากเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่า เค้าสามารถบ่งถึงอำนาจอันรุ่งเรืองของ
บุรพกษัตริย์ตัวอย่าง ผู้ทรงนำระเบียบในธรรมชาติกลับคืนมาด้วยอำนาจของพิธีกรรม
เชื่อว่าพระราชพิธีที่สำคัญที่สุด ก็คือการเสด็จเยือนแคว้นแคว้นทั้งปวงในพระราชอาณาจักร
ในลักษณะการเกี่ยวข้องกับภารกิจของพระอาทิตย์ และในระยะเอาหนึ่งของแต่ละปี
จะทรงเสด็จพระราชดำเนินเวียนรอบพระราชวิหาร ซึ่งมีโครงสร้างถอกแบบมาจาก
จักรวาล โดยข้อเท็จจริงแล้ว ชีวิตของโอรสแห่งสวรรค์จะต้องถูกกำหนดโดยระเบียบ
แห่งธรรมชาติ นั่นแหละคือสิ่งที่เรียกกันว่า " วิถีแห่งกษัตริย์ " หรือ " ทวงเค้า "
อันเป็นวิถีที่เลียนแบบมาจาก " วิถีแห่งสวรรค์ " (เทียนเค้า)

วิถีแห่งสวรรค์หรือวิถีแห่งธรรมชาตินี้ มักจะเรียกกันง่าย ๆ ด้วยคำว่า
" เค้า " ในความศึกษาศาสตร์โบราณ ถือว่าวิถีแห่งสวรรค์หรือวิถีแห่งธรรมชาตินี้เป็นสิ่งที่
สังเกตได้ง่าย ๆ ในความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลและวันคืน วัฏจักรของความ
ร้อนและความหนาวของฤดูกาล กับความสว่างและความมืดของทิวาราคนั้น กล่าวกัน
ว่าเป็นเครื่องส่องสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงตามกฎที่ว่า
ด้วยเพศหญิงและเพศชาย หรือที่เรียกกันว่ายินกับหยาง (the Yin and the
Yang) อันเป็นกฎซึ่งกำหนดพฤติกรรมของสรรพสัตว์ หยิน คือกฎที่ว่าด้วยความมืด
ความเย็น ความเป็นสตรี การทอสนอง การพักผ่อน และความสงบ ส่วนหยาง
คือกฎที่ว่าด้วยความสว่าง ความร้อน ความเป็นบุรุษ การรุกเร้า ความไม่อยู่นิ่ง
และความก้าวร้าว

ดังนั้น ความหมายของ " เค้า " ในความศึกษาศาสตร์และศาสนาคั้ง
เดิม จึงหมายถึง " ระเบียบ " หรือถ้าพูดให้ถูกต้องยิ่งขึ้นก็คือ " กฎที่ว่าด้วย
ระเบียบ " ซึ่งสามารถแสดงตัวออกมาได้ในอาณาจักรอันหลากหลายของสิ่งที่ เป็นจริง
ด้วยเหตุนี้ เค้าจึงมิได้กินความไปถึงเฉพาะเพียงเค้าแห่งสวรรค์กับเค้าแห่งกษัตริย์
เท่านั้น แต่ยังกินความไปถึงเค้าแห่งโลกและเค้าแห่งมนุษยด้วย เค้าแห่งโลกนี้ย่อม
อยู่ในฐานะที่ตรงกันข้ามกับเค้าแห่งสวรรค์โดยนัยเดียวกับที่ยินอยู่ในฐานะตรงกันข้ามกับ
หยาง ในปริบทเช่นนี้ " เค้าแห่งสวรรค์ " จึงมีความหมายจำกัดมากขึ้น และไม่
อาจเป็นตัวแทนของธรรมชาติทั้งหมดได้อีก แต่จะเป็นสิ่งที่แสดงถึงเพียงการเคลื่อนไหว

ของดาวฤกษ์และดาวเคราะห์อันเป็นการกระทำของหยาง ซึ่งตรงกันข้ามกับการกระทำของหยินอันเป็นกฎของโลก

ตามที่กล่าวมานี้ การหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงระหว่างหยินกับหยาง จึงเป็นที่เข้าใจกันในลักษณะเดียวกันกับการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงระหว่างอิทธิพลของโลกกับอิทธิพลของสวรรค์ ยิ่งกว่านี้สรรพสัตว์ (และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์) จึงประกอบขึ้นด้วยการผสมผสานระหว่างธาตุฟ้า (celestial elements) กับธาตุดิน (terrestrial elements) และนี่ก็คือเหตุผลที่ว่าทำไมเอกภพจึงประกอบไปด้วย 3 อย่าง คือ สวรรค์, โลก, และมนุษย์ โดยความคิดทางศาสนา มนุษย์คือสิ่งกึ่งกลางระหว่าง สวรรค์กับโลก แต่ถ้าดูอย่างเจาะจงลงไปแล้ว ก็มีเพียงโอรสแห่งสวรรค์เท่านั้น ที่จะสามารถรับภารกิจในการติดต่อกันระหว่างสวรรค์กับโลกได้ ทั้งนี้เพราะจักรพรรดิทรงเป็นผู้เดียวที่ไ้รับมอบอำนาจให้ประกอบพระราชพิธีบูชาสวรรค์อันเป็นสถานศักดิ์แห่งบุรพชนของพระองค์

ตำแหน่งมนุษย์นั้นกอบปรักค้ำชูแห่งความประพฤติกี่จะทำให้มนุษย์ (เฉพาะผู้เป็นกษัตริย์) สามารถที่จะแสดงบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างสวรรค์กับโลก เท่าใน ความหมายนี้เองที่ปรากฏอยู่ในอุคมคติของขงจื้อ ผู้ซึ่งประกาศว่า " ผู้ไ้ยืนเรื่องเท่าในคอนเข้า สามารถกายอย่างเป็นสุขไ้ในคอนเย็น " อุคมคติเช่นที่ว่านี้ จะบรรจุดึงไ้ไ้ค้ำชูการศึกษาและประพฤติกี่ปฏิบัติความหลักอุคมธรรมในลัทธิขงจื้อค้ำชูน้ำใสใจจริงอย่างไรก็ตาม แม้ขงจื้อจะพูดถึงเท่าแห่งมนุษย์แต่ก็ไม้พูดถึงเท่าแห่งโลก ทั้งนี้เพราะโดยลัทธิธรรมของขงจื้อ ท่านไม้พูดถึงสิ่งลึกลับเกินกว่าที่มนุษย์จะรู้เห็นไ้

โดยที่คำว่า " เท่า " มีความเกี่ยวพันกับคำว่า " เตอ " (Te) เป็นอย่างมาก ในที่นี้จึงควรไ้กล่าวถึงความหมายคั้งเดิมของคำว่า " เตอ " ลึกเล็กน้อย คำคำนี้แปลกันว่ " อุคมธรรม " (virtue) และคำว่า " เท่าเตอ " รวมกันหมายถึง ปรัชญาศีลธรรม (moral philosophy) ดังที่เรียกกันในปัจจุบัน สำหรับขงจื้อ เตอคือคุณภาพที่มนุษย์เราไ้มาค้ำชูการค่าเป็นชีวิตที่สูงสุดค้ำชูวัฒนธรรม ในฐานะที่ปรารถนไ้เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งเตอ ปรารถนไ้ยอมค่ารงคนเป็น

ตัวอย่างของอุดมคติแห่งความมีอารยธรรม และเป็นแบบอย่างของความประพฤติของผู้นรอบข้าง ดังนั้นเคอจึงเป็นสิ่งที่น่าจดจำมาช้านาน และเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันได้

แต่เคอในความหมายของขงจื้อกล่าวข้างต้นนั้น เป็นความหมายที่ขยายความมาจากความหมายดั้งเดิม กล่าวคือ โดยความหมายดั้งเดิมนั้น เคอคือศักยภาพหรือพลังอำนาจใด ๆ (ไม่ว่าจะเป็นไปในด้านร้ายหรือด้านดีก็ตาม) ที่มีอยู่ในตัวปัจเจกบุคคล ศักยภาพหรือพลังอำนาจเช่นที่ว่านี้ อาจจะมีติดตัวมาแต่กำเนิดหรืออาจจะได้รับมาในภายหลังก็ได้ บุคคลที่มีเคอในค่านร้าย ย่อมจะส่งผลกระทบต่อตัวเองและผู้อื่นประสบเคราะห์กรรมตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปมักจะใช้คำ ๆ นี้ในความหมายที่ค่อนข้างลบ กล่าวคือ มักจะหมายถึงคุณธรรม คือความเมตตาและการให้กำเนิดชีวิต

4.2 มโนธรรมเรื่องเคอในปรัชญาเต๋าสมัยแรก

4.2.1 ความสำคัญของมโนธรรมเรื่องเคอ

แม้ความคิดทางปรัชญาจีนในยุคนั้น ๆ จะมีส่วนที่เกี่ยวข้องอยู่กับคำว่า " เคอ " และ " เคอ " อยู่มากก็ตาม แต่คำสอนทั้งหมดก็จำกัดวงอยู่แค่ในเรื่องของมนุษย์กับการปกครองและหลักศีลธรรมจรรยาเป็นสำคัญ กล่าวคือเคอที่ปราชญ์โบราณกล่าวถึงนั้น มักจะหมายถึงวิถีแห่งธรรมชาติหรือวิถีแห่งสวรรค์ ซึ่งเป็นแม่แบบของวิถีแห่งกษัตริย์ แม้ว่าวิถีแห่งธรรมชาติจะแสดงถึงการสำรวจตรวจสอบธรรมชาติ แต่การสำรวจตรวจสอบดังกล่าว ก็เป็นเพียงการสังเกตในเรื่องการเคลื่อนไหวและการหมุนเวียนของฤดูกาลเป็นสำคัญ ในแง่นี้ เคอแห่งสวรรค์จึงมิได้ก้าวไกลไปจนถึงขั้นอภิปรัชญาในระดับที่ลึกซึ้ง แต่เป็นเพียงความพยายามที่จะเข้าใจธรรมชาติด้วยประสบการณ์ทางผัสสะเท่านั้น ส่วนวิถีแห่งกษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงมาจากวิถีแห่งสวรรค์นั้น ก็มักจะมี ความหมายในแง่ของคุณธรรมอันเนื่องมาจากการประกอบพระราชพิธีอันถูกต้องตามพระราชประเพณี รวมทั้งคุณธรรมในการปกครองทวยราษฎร์ โดยอนุโลมตามแบบแผนของบุรพกษัตริย์เป็นสำคัญ อนึ่ง เรื่องเคอแห่งมนุษย์ที่ขงจื้อให้ความสำคัญเป็นพิเศษนั้น ที่จริงก็คือกฎเกณฑ์ความประพฤติของกษัตริย์อันเป็นหลักการปกครอง ศีลธรรม และกฎศีลธรรมที่กายทั่ว ส่วนใหญ่ขงจื้อสอนให้ลูกศิษย์เป็นผู้ที่เจริญด้วยวัฒนธรรมโดยอนุโลมตามวิถีแห่งกษัตริย์

กล่าวโดยสรุป ทั้ง " เกา " และ " เกอ " ในยุคดั้งเดิมซึ่งมีงจื่อ เป็นผู้สืบทอดคนสำคัญนั้น เป็นเรื่องที่เห็นหนักในค่านิยมชีวิตอย่างผู้คิดอันเลียนแบบมาจากวิถีแห่งกษัตริย์และเป็นหนทางที่ท่อนำไปสู่ตำแหน่งปกครองอันเรื่องอำนาจนั่นเอง เมื่อถึงยุคสมัยของเหลาจื่อ ท่านได้ขยายขอบเขตปรัชญาการออกจากเรื่องที่จำกัดอยู่ในแนววงของมนุษย์ไปสู่เรื่องความเป็นไปของเอกภพทั้งหมด เหลาจื่อมองเห็นว่า ชีวิตมนุษย์นั้นมีสิ่งที่เป็นอิสระอยู่โดยตนเอง แต่เป็นเพียงหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งในจักรวาล ดังนั้นการที่จะเข้าใจมนุษย์ได้อย่างถ่องแท้และถูกต้อง จึงต้องสืบค้นขึ้นไปให้พบถึงความเป็นจริงเกี่ยวกับจักรวาล เมื่อเข้าใจความเป็นจริงเกี่ยวกับจักรวาลก็เข้าใจความเป็นมนุษย์ และเมื่อเข้าใจมนุษย์ก็สามารถที่จะจักระเบียบความสัมพันธ์ในสังคมของมนุษย์ไปในทางที่ถูกต้องได้ นี้อธิบายแนวทางซึ่งในท้ายที่สุดแล้วสามารถนำไปสู่ข้อยุติแห่งปัญหาทางการเมืองในยุคนั้นได้ จะเห็นได้ว่า " ระบบปรัชญาของเหลาจื่อ เป็นพัฒนาการที่เริ่มต้นจากจักรวาลวิทยาไปสู่เรื่องมนุษย์ และจากเรื่องมนุษย์ไปสู่ปรัชญาการเมือง " 4

จากการพิจารณาคำสอนของเหลาจื่ออย่างเป็นระบบ เช่น ดู หยิน ไค่ให้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่า แม้ปรัชญาของเหลาจื่อจะเกี่ยวข้องกับจักรวาลวิทยา แต่จุดหมายที่แท้จริงของท่านอยู่ที่การสืบค้นเรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับความต้องการในชีวิตของมนุษย์ จากจุดหมายพื้นฐานนี้เอง ที่ท่านได้สืบเสาะขึ้นไปทีละขั้น ๆ จนกระทั่งค้นพบสัจจะสูงสุดอันเป็นที่มาของจักรวาล และสัจจะสูงสุดนี้เองที่ท่านได้จัดไว้ให้เป็นที่น่าพิศวงของมนุษย์ ดังนั้นจึงถือได้ว่าจักรวาลวิทยาของเหลาจื่อเป็นเพียงผลพลอยได้จากการสืบค้นเรื่องราวของมนุษย์เท่านั้น เหลาจื่อมิได้เพียงค้นหาที่มาของมนุษย์จากความเป็นมาของจักรวาลเท่านั้น แต่ยังคงเสาะหาทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของจักรวาล เพื่อให้จะใ้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปลอดภัยที่สุดด้วย 5

⁴ Ch'en Ku-ying, Lao tzu: Text, Notes, and Comments, p. 2.

⁵ Ibid., see footnote 1, p. 45.

โดยนัยนี้ ย่อมจะเห็นได้ว่า ความคิดในทางอภิปรัชญาของเฮลาจือ มิใช่ความคิดที่แยกออกได้โดยอิสระจากเรื่องของมนุษย์ แต่อภิปรัชญาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในฐานะที่เป็นอำนาจบังคับของจักรวาล (a cosmic sanction) ที่มีผลต่อความคิดในค่านิยมปรัชญา สังคมและปรัชญาการเมือง⁶

เช่นเดียวกับเฮลาจือ จวงจื้อผู้สืบทอดมรดกทางปรัชญาคนสำคัญของเฮลาจือ ก็เสนอระบบปรัชญาที่เริ่มต้นด้วยปัญหาเรื่องความทุกข์ของมนุษย์ และจากพื้นฐานในเรื่องนี้ ท่านได้สืบสาวต่อไปจนถึงสัจจะสูงสุดแห่งโลกจักรวาลอันเรียกว่าเต๋า และอาศัยสัจจะสูงสุดที่เรียกว่าเต๋านี้เอง เป็นรากฐานในการกำหนดแนวทฤษฎีและมรรควิถีในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของจักรวาล และเพื่อให้บรรลุถึงที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ ซึ่งพอจะกล่าวได้ว่า "ทางรอดทางเดียวของมนุษย์ก็คือให้เข้าใจกระบวนการของธรรมชาติ ซึ่งก็คือกระบวนการแห่งการเปลี่ยนแปลง และการกระทำตนเข้าร่วมกับเต๋า ในการกระทำเช่นนี้ คนเราจะสามารถบรรลุถึงจุดล้น (หรือจุดศูนย์กลางอันเป็นที่ว่างกลวง ซึ่งพ้นไปจากเส้นรอบวงแห่งความหมุนวนหรือความเปลี่ยนแปลง) ซึ่งจากจุดนี้เราจะเห็นสิ่งรอบกวนที่มีอยู่เป็นนิจสินในจักรวาลด้วยความสงบระงับ ด้วยเหตุที่อยู่เหนือสิ่งเหล่านั้น และเมื่อนั้นเราจะประสบสันติสุขในท่ามกลางความวุ่นวาย"⁷ นี่คือนิยามจักรแห่งเต๋าที่เฮลาจือและจวงจื้อต่างก็เห็นว่าควรเป็นที่พึงพิงแห่งสุดท้ายของมนุษย์

หาก "เต๋า" เป็นพื้นฐานทางอภิปรัชญาที่แท้จริงของระบบปรัชญาเต๋าสัมัยแรก เราจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนที่จะก้าวไปถึงเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจักรวาลและมนุษย์

4.2.2 ความหมายของเต๋า

ความหมายของเต๋าในเชิงอภิปรัชญานั้น อาจจำแนกกล่าวได้เป็นประเด็นหลัก 2 ประเด็น คือ เต๋าในฐานะที่เป็นสภาพสูงสุด กับเต๋าในฐานะที่เป็นกฎธรรมชาติ

⁶ Ibid., p. 1.

⁷ Frank N. Magill, ed., Masterpieces of World Philosophy p.187.

4.2.2.1 เค้าในฐานะที่เป็นสัจภาพสูงสุด

นักปรัชญาเค้า เห็นว่ามีบางสิ่งบางอย่างดำรงอยู่ก่อนจักรวาล สิ่งนั้นก็คือ
 " เค้า " ดังความใน เค้า เค้า จิง ไบเมทที่ 25 ที่ว่า

มีบางอย่างที่ยาก ไม่ออกแต่ก็มีความสมบูรณ์
 สิ่งนี้มีความเป็นมาากอนสวรรค์และดิน
 ไม่มีเสียง ไม่มีรูป ไม่ขึ้นอยู่กับอะไรและไม่เปลี่ยนแปลง
 มันแฝงอยู่ทั่วไป โดยปราศจากภยันตราย
 อาจจะมีใครว่าเป็นมารดาของจักรวาล
 ฉันไม่รู้จักชื่อของมัน แต่ฉันเรียกมันว่า เค้า ⁸

และในงานนิพนธ์ของจวงจื่อ บทที่ 6 ความว่า

เค้ามีสัจภาพ (reality) และเครื่องยืนยันการดำรงอยู่ (evidence)
 แต่ไม่มีการกระทำ (action) หรือรูปแบบทางสสาร (physical form)
 มันอาจแคบหรือคลุมไปได้ แต่ไม่อาจถูกรับรู้ได้ มันอาจถูกรับรู้ได้ แต่ไม่อาจถูก
 เห็นได้ มันดำรงอยู่โดยตัวเอง มีรากฐานอยู่โดยตัวเอง กอนการดำรงอยู่ของ
 สวรรค์และโลก เค้าดำรงอยู่แล้วด้วยตัวเองตลอดกาล ⁹

จากความรู้ที่ได้อีกมาข้างคั้นนี้ ย่อมสรุปเป็นประเด็นได้ว่า

1. เค้าเป็นสัจภาพ (reality) หรือสภาวะอันสมบูรณ์ซึ่งดำรงอยู่ด้วย
 ตัวเอง
2. แม้ไม่มีจักรวาล (สวรรค์และโลก) สัจภาพที่ว่านี้ก็ยังคงมีอยู่ เพราะ
 สัจภาพที่ว่านี้ มีอยู่ก่อนจักรวาล

⁸ ฉักรสูมาตย์ กบิลสิงห์, คัมภีร์เค้าฉบับสมบูรณ์, หน้า 108.

⁹ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy,

3. สภาวะอันสมบูรณ์ที่มีอยู่ก่อนการดำรงอยู่ของจักรวาลนี้ ไม่มีคุณสมบัติทั้ง
เช่นสิ่งเฉพาะใด ๆ ที่มีอยู่ในจักรวาล

4. สัจภาพหรือสภาวะอันสมบูรณ์ ซึ่งดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง โดยไม่อิงอยู่
กับความเป็นไปของจักรวาล และปราศจากคุณสมบัติของสิ่งเฉพาะใด ๆ ที่มีอยู่ใน
จักรวาลนี้ เป็นสิ่งที่แทรกซึมอยู่โดยทั่วไป

ทั้งหมดนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า สัจภาพหรือสภาวะสมบูรณ์ที่ว่านี้ เป็นสิ่งที่
พ้นไปจากประสบการณ์ในการรับรู้ตามปกติของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่จะนิยามให้เข้าใจ
ด้วยภาษาไม่ได้ เพราะการนิยามย่อมต้องอาศัยการบ่งชี้ถึงคุณสมบัติเฉพาะต่าง ๆ
(ซึ่งรับรู้ได้ในประสบการณ์ของมนุษย์) ที่ประกอบกันขึ้นเป็นคุณสมบัติรวมของสิ่งที่ถูกนิยาม
นั้น

ดังนั้น ในบทแรกของ เต๋า เต๋อ จิง เราจึงพบข้อความที่ว่า " เต๋าที่
ชานานนามได้ มิใช่เต๋ออันอมตะ ชื่อที่ชานานนามได้ มิใช่ชื่อที่ยั่งยืน สิ่งที่ชานานนาม
มิได้ คือจุดเริ่มต้นของสรรพคุณและโลก สิ่งที่ชานานนามได้คือมารดาของสรรพสิ่ง " 10
หรือในบทที่ 32 กล่าวว่า " เต๋ออันเป็นอมตะนั้นปราศจากชื่อ และเป็นคงไม่ที่ยังไม่
ได้แกะสลัก เมื่อไม่ถูกแกะสลัก ก็จะมีชื่อ " 11 และในบทที่ 41 กล่าวว่า " อัน
เต๋อนั้น ดำรงอยู่อย่างซ่อนเร้น และไร้ชื่อ " 12 และในงานนิพนธ์จวงจื่อก็กล่าว
ตรงกันว่า " การหาชื่อให้เต๋า เต๋ากับให้ชื่อกับสิ่งที่ไม่มี เต๋อไม่ใช่ชื่อของสิ่งที่มี
ความเป็นอยู่ ๆ " 13 หรือ " เต๋อไปพันด้อยค่า ไปพันสิ่งต่าง ๆ ไม่แสดงออก
โดยด้อยค่า " 14

¹⁰ Fung Yu-lan, A Short History of Chinese Philosophy, p. 95.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ ทอมัส เมอตัน, บัพพยัตถ์, หน้า 214.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 215.

สัจภาพหรือสภาวะสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง ซึ่งไม่อิงอยู่กับความเป็นไปของ จักรวาล หรือไม่แปรไปตามเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ในจักรวาล (เพราะปราศจาก เหตุและปัจจัยแห่งการดำรงอยู่) และแทรกซึมอยู่โดยทั่วไปโดยปราศจากนามนี้ เป็น สภาวะที่เข้าใจได้ยาก และบางครั้งก็ชวนให้เข้าใจไปว่า เค้าคือสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง หรือเป็นความว่างเปล่าที่ปราศจากแก่นสารสาระ แต่อย่างไรก็ตาม เหล่าข้อโต้แย้ง ความเข้าใจเช่นนี้ เค้าซึ่งท่านขนานนามว่า " ยิ่งใหญ่ " นั้นมิใช่ความว่างเปล่า ที่ปราศจากแก่นสารสาระ ใน เค้า เก่อ จึง บทที่ 21 เหล่าข้อกล่าวยืนยันไว้ว่า " ในแก่นแท้ของเค้ามีรูปแบบ... มีบางสิ่งบางอย่าง... มีสสาร... และมีความจริงแท้ " ¹⁵ เช่น ๓ หยิน ได้ให้ทรรศนะว่า นี้อธิบายสนับสนุนความคิดที่ว่า เค้าเป็นภวัญ (entity) ที่ดำรงอยู่จริง เป็นสิ่งพิเศษและสมบูรณ์อยู่ในจักรวาล มีความเที่ยงแท้ถาวร ไม่ถูกกระทบด้วยอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงจากปรากฏการณ์ ภายนอก ¹⁶

ฟง ยู หลาน ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ในระบบปรัชญาเท่านั้น แม้จะมีความ แตกต่างระหว่างภาวะ (หยู - yu) กับภาวะ (หวู - wu) และระหว่าง การ ขนานนามได้ (หยูหมิน, yu-ming) กับการขนานนามไม่ได้ (หวูหมิน, wu-ming) แต่ข้อแตกต่าง 2 ประการนี้ แท้ที่จริงแล้วก็เป็นเรื่องเดียวกัน เพราะคำว่า หยู กับ หวู นั้น ที่จริงแล้วก็เป็นการย่อ (เพื่อให้เรียกกันได้ง่าย ๆ) ของคำว่า หยูหมิง กับ หวูหมิง นั่นเอง ¹⁷ เมื่อเป็นเช่นนั้น คำว่า ภาวะ (Wu) ก็มีความหมายแต่เพียง ว่า เป็นสภาวะอันไม่อาจกล่าวถึงได้เท่านั้น หากให้หมายถึงความว่างเปล่าอันปราศจาก แก่นสารสาระแต่อย่างใดไม่

¹⁵ Ch'en Ku-ying, Lao Tzu: Text, Notes, and Comment, p. 130.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Fung Yu-lan, A Short History of Chinese Philosophy, p. 95.

ใน เต๋า เต๋อ จิง บทที่ 40 ได้กล่าวถึงเต๋ากับจักรวาลไว้ว่า " สิ่งทั้งปวง
 ในจักรวาล กำเนิดขึ้นมาจากภาวะ (Being) และภาวะกำเนิดขึ้นมาจากอภาวะ
 (Non-Being) ¹⁸ และในงานนิพนธ์จวงจื๊อก็กล่าวว่า " ในความกำเนิดอันยิ่งใหญ่
 นั้นมีอภาวะ ไม่มีทั้งภาวะและชื่อ หนึ่งกำเนิดขึ้นมาจากอภาวะ " ¹⁹ เราจะเข้าใจ
 ความข้อนี้ไม่ได้เลย หากตีความว่า อภาวะคือความว่างเปล่าอันไร้แก่นสารสาระ
 เพราะไม่มีเหตุผลใด ๆ ที่จะทำให้เข้าใจได้ว่า สิ่งต่าง ๆ กำเนิดขึ้นมาจากความว่าง
 เปล่า แต่ในทางตรงกันข้าม เราสามารถที่จะเข้าใจได้เป็นอย่างดี หากเรารู้ความ
 ว่า อภาวะคือสภาวะอันไม่อาจกล่าวถึงได้ กล่าวคือ ความใน เต๋า เต๋อ จิง ดังกล่าว
 ย่อมหมายความว่า สิ่งทั้งปวงที่มีอยู่ในจักรวาล กำเนิดขึ้นมาจากจักรวาล ซึ่งเป็นภาวะ
 ที่สามารถกล่าวถึงได้ ส่วนจักรวาลนั้นกำเนิดขึ้นมาจากสภาวะที่ไม่สามารถกล่าวถึงได้
 และความในงานนิพนธ์จวงจื๊อตามที่ได้อธิบายมานั้นหมายความว่า ก่อนการกำเนิดขึ้นมาของ
 จักรวาลนั้น มีแต่เพียงสภาวะอันไม่สามารถกล่าวถึงได้ จักรวาล (คือหนึ่ง อันเป็น
 ภาวะที่กล่าวถึงได้) กำเนิดขึ้นมาจากสภาวะที่ไม่อาจกล่าวถึงได้ ถึงตรงนี้ เราจะ
 เห็นได้ว่า ทั้งเหลาจื๊อและจวงจื๊อต่างก็กล่าวตรงกัน และเนื้อความตอนที่ได้อธิบายมานี้
 ย่อมสอดคล้องกันกับเนื้อความใน เต๋า เต๋อ จิง บทที่ 1 ซึ่งกล่าวไว้อย่างชัดเจน
 ว่า " สิ่งที่ชานนามมิได้ คือจุดเริ่มต้นของสวรรค์และโลก สิ่งที่ชานนามได้คือ
 มารดาของสรรพสิ่ง "

สัจภาพ ซึ่งเรียกว่า เต๋า นี้ นอกจากจะดำรงอยู่ก่อนจักรวาล และเป็นที่มา
 ของจักรวาลแล้ว ยังดำรงอยู่ในจักรวาลด้วย ทั้งนี้ก็เพราะ " เต๋า ไม่มีทั้งการเริ่ม
 ต้นหรือการสิ้นสุด " ²⁰ การเกิดขึ้นของจักรวาล มิได้หมายความว่า เป็นการสิ้นสุดของ

¹⁸ Ch'en Ku-ying, Lao Tzu: Text, Notes, and Comments,

P. 201.

¹⁹ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy,

P. 202.

²⁰ Ibid., p. 203.

เท่า ตรงกันข้าม เท่าอันไม่มีทั้งการเริ่มต้นหรือการสิ้นสุดนั้นดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ และ
แทรกซึมไปทั่วทุกสิ่งทุกอย่าง และทุกหนทุกแห่งในจักรวาล

ในงานนิพนธ์จวงจื่อ บทที่ 22 เราจะพบบทสนทนาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังนี้
ความว่า

ถึง - เท่า จื่อ (Tung-kuo Tzu) ถามจวงจื่อว่า " สิ่งที่เราเรียกว่าเท่า นั้น
อยู่ที่ไหน "
จวงจื่อ ตอบว่า " มันอยู่ทุกหนทุกแห่ง "
ถึง - เท่า จื่อ " มันไม่กระจาง ถ้าท่านไม่ระบุเจาะจงให้แน่ชัดลงไป "
จวงจื่อ " มันอยู่ในมก "
ถึง - เท่า จื่อ " ทำไมจึงอยู่ที่นั่นเล่า "
จวงจื่อ " มันอยู่ในวิรัช "
ถึง - เท่า จื่อ " ไฉนจึงยิ่งที่นั่นเล่า "
จวงจื่อ " มันอยู่ในเศษกระเบื้อง "
ถึง - เท่า จื่อ " ทำไมยิ่งที่นั่นเล่า "
จวงจื่อ " มันอยู่ในอุจจาระและบัสสาวะ " 21

ความขบขันนี้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า สภาวะอันสูงสุดที่เรียกว่า " เท่า "
นี้ ดำรงอยู่ตลอดทั่วไปในจักรวาล อย่างไรก็ดีเท่า ที่เท่าดำรงอยู่ในมก ในวิรัช
ในเศษกระเบื้อง ในอุจจาระและบัสสาวะ ตลอดจนสิ่งเฉพาะใด ๆ นี้ มักเรียกกัน
ว่า เตอ (Te)

ใน เท่า เตอ จึง บทที่ 51 กล่าวว่า

" เท่าสร้างสิ่งต่าง ๆ และเตอก็ดำรงอยู่ในสิ่งนั้น ๆ " 22

21
Ibid.

22
Fung Yu-lan, Chuang-Tzu: A New Selected Translation

with an Exposition of The Philosophy of Kuo Hsiang, p. 8.

และในงานนิพนธ์วงจรี บทที่ 7 ก็กล่าวว่า

" สิ่งที่สิ่งต่าง ๆ ใ้รับมา เพื่อที่ว่าจะดำรงอยู่ได้นั้น เรียกว่าเต๋า " 23

ฟง ยู หลาน โคให้ข้อสรุปไว้ว่า ผลรวมแห่งธรรมชาติที่เป็นไปเองของสรรพสิ่ง เรียกว่า เต๋า (The total spontaneity of all things is Tao) ส่วนธรรมชาติที่เป็นไปเองของสิ่งเฉพาะใด ๆ ซึ่งใ้รับมาจากเต๋านั้นก็คือ เต๋า และหากเปรียบเทียบแล้วความสัมพันธ์ระหว่างเต๋ากับเต๋า ก็เป็นประหนึ่งน้ำที่มีอยู่ในแม่น้ำหรือทะเลสาบกับน้ำโดยทั่วไป 24

4.2.2.2 เต๋าในฐานะที่เป็นกฎธรรมชาติ

สวรรค์อยู่เบื้องสูง แ่่นดินอยู่ในความสงบ พระอาทิตย์และพระจันทร์ส่องสว่าง ฤดูทั้งสี่ดำเนินไป ถ้าท่านสามารถจะเป็นจุดความหมุนเวียนที่คงที่ของกลางวันและกลางคืน กลุมเมฆที่เคลื่อนไหว ฝนที่ตก... ท่านจะเป็นผู้ที่เชื่อมโยงกับสวรรค์ 25

สรรพสิ่งในจักรวาลมีความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีระบบระเบียบ ความหมุนเวียนของฤดูกาล กลางวันกลางคืน การระเหยของน้ำที่ก่อตัวขึ้นเป็นก้อนเมฆ และแล้วก็กลั่นตัวลงมาเป็นสายฝน ฯลฯ เหล่านี้ คือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เป็นไปเองโดยปราศจากการควบคุมของมนุษย์ การที่ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นไปเองอย่างสม่ำเสมอคงเส้นคงวาโดยไม่ต้องอาศัยการควบคุมของมนุษย์นี้ แสดงให้เห็นว่า มีกฎอยู่กฎหนึ่งที่ควบคุมความเป็นไปของปรากฏการณ์เหล่านี้ และกฎที่ว่านี้ก็คือ กฎธรรมชาติ หรือสิ่งที่เหลาจื่อเรียกว่า " อากาศเคลื่อนไหวแห่งเต๋า " ซึ่งปรากฏความนัยของข้อความใน เต๋า เต๋า จิง บทที่ 40 ที่ว่า " การหมุนเวียน (Circularity) คือ

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

²⁵ Chuang Tzu, The Complete Works of Chuang Tzu, tr. Burton Watson, p. 148.

²⁶ Ch'en Ku-ying, Lao Tzu: Text, Notes, and Comment, p. 201.

อาการเคลื่อนไหวแห่งเท้า = 26

เท้าในฐานะที่เป็นสัจภาพสูงสุดในทางอภิปรัชญานั้น นอกจากจะเป็นที่มาของจักรวาลและสรรพสิ่งในจักรวาลแล้ว ยังเป็นกฎเกณฑ์ของจักรวาลด้วย และนั่นที่เรียกว่า เทอ ซึ่ง เป็นธรรมชาติของ เทา ที่ดำรงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ก็ย่อมทำหน้าที่เช่นเดียวกับเท้า คือเป็นกฎธรรมชาติซึ่งควบคุมให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปตามครรลองของมัน การควบคุมที่ว่านี้ เป็นไปอย่างปราศจากเจตน์จำนง แต่หมายถึงว่าปล่อยให้ทุกสิ่งดำเนินไปเอง ดำเนินไปอย่างไร คำตอบก็คือหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปเอง และนั่นก็คืออาการเคลื่อนไหวแห่งเท้า

อาการเคลื่อนไหวแห่งเท้าหรือกฎธรรมชาตินี้ เป็นสิ่งที่ควบคุมให้ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลหมุนเวียนไปในทิศทางเดียวกัน คือหมุนกลับไปสู่ต้นกำเนิด หรืออาจกล่าวได้ว่ามาทางไหน ก็กลับไปที่ทางนั้น และดังนั้น สรรพสิ่งที่มีมาจากเท้า จึงต้องหวนคืนกลับสู่เท้า นี่คือเอกภาพแห่งความเป็นไปของสรรพสิ่งในจักรวาล กฎแห่งการหวนคืนสู่จุดกำเนิดนี้ ถือได้ว่าเป็นกฎหลักแห่งจักรวาล ซึ่งมีกล่าวไว้ทั้งใน เทา เทอ จึง และในงานนิพนธ์ของจวงจื่อ ดังตัวอย่างเช่น ใน เทา เทอ จึง บทที่ 16 เหล่านี้กล่าวไว้ว่า

สรรพสิ่งทั้งหลายเกิดมีขึ้น
และฉันก็มองเห็นหนทางกลับของมัน
ทุกอย่างเจริญรุ่งเรืองขึ้นมา
และทุกอย่างก็ต้องกลับ ไปสู่ที่มาของมัน
การกลับไปสู่กำเนิดคือความเสียบส่ง
อาจเรียกได้ว่าเป็นการกลับ ไปสู่จุดหมายปลายทาง
การกลับไปสู่จุดหมายปลายทางเรียกว่า เทาปวันคร²⁷

การที่สรรพสิ่งต้องหวนคืนไปสู่จุดกำเนิดนี้ เป็นการกระทำของเท้าโดยซัดแจ้ง
ถึงความใน เทา เทอ จึง บทที่ 25 ซึ่งกล่าวไว้ว่า

²⁷ ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, กัมภีร์เตาฉบับสมบูรณ์, หน้า 91.

มีบางสิ่งบางอย่างที่แยกไม่ออกแต่ก็มีความสมบูรณ์
สิ่งนี้มีความเป็นมากอนสวรโรคและคืน

ฉันไม่รู้จักชื่อของมัน แต่ฉันเรียกมันว่าเต๋า
ถ้าบังคับให้ตั้งชื่อ ฉันก็จะตั้งชื่อมันว่ายิ่งใหญ่
ความยิ่งใหญ่นี้ หมายความว่าทำงานอยู่ทั่วไปทุกแห่ง
การทำงานอยู่ทั่วไปคือออกไปไกล
เมื่อต้องออกไปไกล ๆ ก็หมายความว่าต้องกลับมาที่จุดเริ่มต้น ²⁸

ยังความในงานนิพนธ์จวงจื๊อก็กล่าวไว้ว่า

สรรพสิ่งมาจากกระบวนการดั้งเดิมของธรรมชาติ (The originative
process of Nature) และก็หวนคืนสู่กระบวนการดั้งเดิมของธรรมชาติ ²⁹

อย่างไรก็ตาม การหมุนเวียนซึ่ง " ต้องกลับมาที่จุดเริ่มต้น " ตามวาทะ
ของเต๋าจื๊อ หรือ " หวนคืนสู่กระบวนการดั้งเดิมของธรรมชาติ " ตามวาทะของ
จวงจื๊อ ซึ่งต่างก็หมายถึงเท่านั้น มิได้หมายความว่า สรรพสิ่งจะดำเนินมาถึงจุดจบหรือ
ความแตกสลายลงโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ก็เพราะเต๋าเป็นสิ่งที่ไม่มีจุดเริ่มต้น และไม่มีจุดอวสาน
สิ่งทั้งปวงที่หวนคืนมาสู่เต๋าจึงพลอยไม่อวสานไปด้วย อันที่จริง เมื่อไม่มีทั้งจุดเริ่มต้น
และจุดอวสาน สรรพสิ่งซึ่งมีที่มาจากเต๋าและหวนคืนกลับไปสู่เต๋า ก็ย่อมไม่มีจุดเริ่มต้น
หรือจุดอวสานที่แท้จริงไปด้วย เพราะจุดเริ่มต้นก็คือจุดอวสาน และจุดอวสานก็คือจุด
เริ่มต้นประหนึ่งจุดใด ๆ ในวงแหวนนั่นเอง เราจะพบคำอธิบายในลักษณะนี้ได้จากงาน
นิพนธ์จวงจื๊อ ดังต่อไปนี้

สรรพสิ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เต๋าไม่มีทั้งการเริ่มต้นหรือสิ้นสุด... ขวมนิไม่
หวนคืน เวลาไม่สามารถยิ่งหยุ่ความสืบเนื่องของความเสื่อมถอย ความเจริญ
เติบโต ความเต็ม และความว่าง ดำเนินไปเป็นจักรจักร การสิ้นสุดแต่ละครั้ง

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 108.

²⁹ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy,

ก่อให้เกิดการเริ่มต้นใหม่³⁰

และ

สิ่งทั้งปวงต่างก็จำแนกได้ความประเภท (species) ของมัน สรรพสิ่งเปลี่ยนแปลงสภาพจากประเภทหนึ่งไปสู่อีกประเภทหนึ่ง โดยรูปแบบที่แตกต่างกัน จุดเริ่มต้นและจุดจบของสิ่งทั้งปวง เปรียบประจุกุ้งวงแหวนซึ่งไม่สามารถระบุค่าแห่งของจุดเริ่มต้นและจุดจบได้แน่ชัด นี้เรียกว่า ดุลยภาพ (Equilibrium) แห่งสวรรค³¹

ตามข้อความที่กล่าวมานี้ ย่อมสรุปได้ว่า

1. สรรพสิ่งในจักรวาลตกอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ซึ่งเป็นการกระทำของเขา
2. การเปลี่ยนแปลงไปนี้อยู่ในรูปแบบของการหมุนวนกลับมาสู่จุดกำเนิดเดิม คือเท่าอันเป็นสัจภาพสูงสุด
3. การหมุนวนกลับมาสู่จุดกำเนิดเดิม หรือเท่าอันเป็นสัจภาพสูงสุดนี้มิได้หมายถึงการแตกหักทำลายไป เพราะเท่าหรือสัจภาพอันสูงสุดนี้เป็นวันที่หอมทะ และคังนั้นจึงถือว่าไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดจบที่แท้จริง
4. โดยที่สรรพสิ่งตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติอันเดียวกัน และมีสภาพอันหมุนวนไปสู่อีกทางเดียวกัน จักรวาลจึงเป็นเอกภาพอันสอดคล้อง

³⁰ Ibid., p. 206.

³¹ Arthur F. Wright, ed. Studies in Chinese Thought
(Chicago: The university of Chicago Press, 1962) p. 21.

4.3 เต๋า กับ จักรวาล และ มนุษย์

4.3.1 กำเนิดจักรวาล

ตามพระศนะของนักปรัชญาเต๋าสัมัยแรก จักรวาลซึ่งเป็นองค์รวมของปรากฏการณ์ทั้งหลายนั้น มิได้เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่โดยตัวเองมาตั้งแต่ต้น ข้อความในเต๋า เต๋อ จิง และงานนิพนธ์จวงจื๊อกล่าวตรงกันว่า ก่อนที่จะมีจักรวาลนั้น มีสัจภาพหรือภววิสัยอันลึกลับดำรงอยู่ก่อนแล้ว ที่เรียกว่าเป็นภววิสัย " ลึกลับ " ก็เพราะว่าภววิสัยดังกล่าว " ไม่มีเสียง ไม่มีรูป ไม่ขึ้นอยู่กับอะไร และไม่เปลี่ยนแปลงมันแฝงอยู่โดยทั่วไป " ³² และ " ไม่มีการกระทำหรือรูปแบบทางสสาร มันอาจแผ่ครอบคลุมไปทั่วทั้ง แต่ไม่อาจถูกรับรู้ได้ มันอาจถูกรับรู้ได้ แต่ไม่อาจถูกเห็นได้ มันดำรงอยู่โดยตัวเอง มีรากฐานอยู่โดยตนเอง " ³³ และสัจภาพหรือภววิสัยอันลึกลับนี้ก็คือเต๋านั้นเอง เต๋ามีความ " ลึกลับ " มากเท่าใด อาจยืนยันได้จากคำกล่าวของจวงจื๊อที่ว่า

จงดูเต๋าคู่แต่ไม่เห็นรูปแบบ
ฟังดูแต่ไร้เสียง
สำหรับผู้ที่ถุกเคียดในเรื่องเต๋านั้นแล้ว
เรากล่าวว่า คนพวกนี้มีคณเสียจริง
เมื่อเขาถุกเคียด
พวกเขาพลากจากเต๋าและปึกเบือนมัน ³⁴

³² ฉักรสมาลัย กปิตสิงห์, ลัทธิเต๋าคำฉบับสมบูรณ์, หน้า 108.

³³ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy, p. 195.

³⁴ Giancarlo Finazzo, The Notion of Tao in Lao Tzu and Chuang Tzu (Taipei: Mei Ya Publications, Inc., 1968) p. 14.

เต๋ามีได้เป็นเพียงภวนันท์ที่ดำรงอยู่ของซอนเร้นก่อนที่จะมีจักรวาลเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่ก่อกำเนิดจักรวาลอีกด้วย ใน: เต๋า เทอ จิง และงานนิพนธ์จริงเจื้อนิยม ใช้คำว่า " อภาวะ " หรือ " หวู " (wu) แทนคำว่า " เต๋า " ในความหมายที่ว่า เป็นสิ่งที่อธิบายไม่ได้ และใช้คำว่า " ภาวะ " หรือ " หยู " (yu) แทนคำว่า จักรวาล ในความหมายที่ว่าเป็นสิ่งที่อธิบายได้หรือกล่าวถึงได้ หรือบางครั้งก็ใช้คำว่า " หนึ่ง " แทน เพราะจักรวาลเป็นองค์รวมของปรากฏการณ์ทั้งหมด จึงเรียกได้ว่า " หนึ่ง " คังนั้น ข้อความใน เต๋า เทอ จิง บทที่ 40 จึงกล่าวว่ " สรรพสิ่งในจักรวาลมีที่มาจากภาวะ และภาวะมีที่มาจากอภาวะ " ³⁵ และในงานนิพนธ์จริงเจื้อก็กล่าวว่ " ในความกำเนิดอันยิ่งใหญ่นี้มีอภาวะ ไม่มีทั้งภาวะและชื่อหนึ่งกำเนิดขึ้นมาจากอภาวะ " ³⁶ และความทั้งสองตอนที่ยกมาข้างต้นนี้ ย่อมสอดคล้องกับความใน: เต๋า เทอ จิง บทที่ 1 ที่ว่า " สิ่งที่ยานนามมิได้ คือจุดเริ่มต้นของสวรรค์และโลก สิ่งที่ยานนามได้คือ มารคาของสรรพสิ่ง " ³⁷ และทั้งหมดนี้ย่อมสรุปความได้ว่า เต๋อันลี้ลับนั้นเป็นบ่อเกิดแห่งจักรวาล และจักรวาลเป็นที่มาของสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกของปรากฏการณ์

4.3.2 กำเนิดชีวิตและมนุษย์

ในทรรศนะของนักปรัชญาเต๋าสัมัยแรก โลกแห่งปรากฏการณ์ที่ประกอบด้วยสิ่งไม่มีชีวิตและสิ่งมีชีวิตนี้ เป็นกระบวนการแห่งความเปลี่ยนแปลงที่คลี่คลายออกมาจาก

³⁵ Ch'en Ku-ying, Lao Tzu: Text, Notes, and Comments, p. 201.

³⁶ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy, p. 202.

³⁷ Fung Yu-lan, A Short History of Chinese Philosophy, p. 95.

เท่า ดูเหมือนว่า ในระยะแรกเริ่มของจักรวาลนั้น ไม่ปรากฏว่ามีสิ่งมีชีวิต แต่กระนั้น เท่าก็ได้ให้พลังชีวิตมาไว้ในจักรวาลอยู่แล้ว เมื่อพลังชีวิตประจวบเข้ากับ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม จึงก่อให้เกิดชีวิตขึ้น การระบวณการแห่งการคลี่คลายมาสู่ สิ่งมีชีวิตนี้ ปรากฏในบทที่ 18 ของงานนิพนธ์จวงจื่อ ซึ่งสรุปความได้ว่า พลังแห่ง ชีวิต (chi) เป็นพลังที่มีอยู่มาแต่ต้นแล้ว เมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่มันน้ำ มันก็เริ่ม แยกตัวขึ้นมาเป็นหน่วยแห่งชีวิตเล็ก ๆ จากนั้น จึงได้เลื่อนขึ้นมาเป็นเห็ดรา (lichens) ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่างเย็นน้ำกับแผ่นดิน และในท้ายที่สุด ก็ได้เลื่อนขึ้นมาเป็นพืช ซึ่ง มีชีวิตอยู่บนแผ่นดินอันอุดมสมบูรณ์ หลังจากนั้นจึงได้วิวัฒนาการมาความล้ำคัม จากอาณาจักร ของพืช ก็กลายมาเป็นแมลงในอาณาจักรของสัตว์ กระบวนการวิวัฒนาการได้ยาวนานแมลง ชนิดหนึ่งไปสู่ม้า และจากม้าจึงได้กลายมาเป็นคน ³⁸

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการของจวงจื่อ นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการ ในการคลี่คลายมาสู่สิ่งมีชีวิตอย่างทยาย ๆ และเมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีวิวัฒนาการของ ชาร์ล คาร์วิน แล้ว ทฤษฎีของคาร์วิน มีลักษณะในเชิงการวิจัยและแยกแยะอย่างเป็น ระเบียบระบบมากกว่ามากนัก

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีวิวัฒนาการของจวงจื่อ กับ คาร์วินอยู่เป็นอันมาก แต่ทั้ง 2 ทฤษฎีก็มีจุดร่วมที่สำคัญตรงกันอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก กระบวนการวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตนั้น เริ่มต้นจากสิ่งที่ไม่ซับซ้อนไปสู่ องค์ประกอบที่ซับซ้อนมากขึ้นความล้ำคัม และประการที่สอง คนเป็นสิ่งที่วิวัฒนาการมา จากสัตว์ และในประการหลังนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษต่อการกำหนดฐานะของมนุษย์ใน จักรวาล

4.3.3 ฐานะของมนุษย์ในจักรวาล

³⁸ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese philosophy,

การก่อกำเนิดขึ้นของจักรวาลและสรรพสิ่งในจักรวาล เป็นปรากฏการณ์ที่คลี่คลายออกมาเองจากวัฏจักรธรรมชาติที่เรียกว่าเต๋า กระบวนการทั้งหมดนี้ดำเนินมาไต่อย่างไร เป็นเรื่องลึกลับเหลือที่จะกล่าว เพราะเต๋าเองก็เป็นภววินคั่นลึกลับเหลือที่จะอธิบายให้เห็นจริงได้ โดยคำอธิบายของเหลาจื้อและจวงจื้อ เราไม่อาจทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการที่เต๋าได้ผลักดันตัวเองออกมาเป็นปรากฏการณ์ทั้งหลายที่รวมเรียกว่าจักรวาลได้ เต๋าคือภววินคั่นลึกลับ เป็นสัจภาพสูงสุด เป็นกฎธรรมชาติ เป็นพลังอันลึกลับ และเป็นที่มาของจักรวาล นี้คือเกือบทั้งหมดที่เราทราบ

อย่างไรก็ตาม แม้เราจะมีข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการในการก่อกำเนิดจักรวาลอยู่น้อยนัก แต่หนึ่งในบรรดาข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเข้าใจในเรื่องความเป็นมาของมนุษย์ ก็คือประเด็นข้อเท็จจริงที่ว่า เต๋าคือเป็นสัจภาพทางธรรมชาติที่ปราศจากจิตสำนึก หรือเป็นภววินคั่นที่ไม่ใช่พระเจ้า และดังนั้น การก่อกำเนิดจักรวาล จึงมิได้เป็นไปโดยพลังของเจตนจำนงใด ๆ จักรวาลก่อกำเนิดขึ้นมาเองโดยความจำเป็นประจวบเหมาะที่จำเป็นก่อนผลิธ่อกรากขึ้นมาจากเมล็ดพันธุ์อันสมบูรณ์ซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมอันเหมาะสม ความเป็นมาของสรรพสิ่งในจักรวาล ไม่ว่าจะเป็พืชหรือเป็นสัตว์ เป็นก้อนหินหรือหินทราย หรือกล่าวโดยสรุปว่า ไม่ว่าจะเป็สิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิตโดยไม่จำกัดชนิดและประเภท ล้วนตกอยู่ภายใต้กระบวนการคลี่คลายตัวออกจากเต๋าอย่างเป็ธรรมชาติที่สุด และนั่นหมายถึงว่า ในกระบวนการนี้ ปราศจากความรู้สึกส่วนตัวของพลังเจตนจำนงใด ๆ ที่จะกำหนดความสำคัญให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งในฐานะที่เป็นสิ่งพิเศษยิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ เพราะกฎธรรมชาตินั้นยอมหันไปจากพลังของเจตนจำนงที่เป็นอิทธิวิสัย ดังนั้น มนุษย์ซึ่งเป็นเพียงหนึ่งในบรรดาหน่วยย่อยทั้งหลายในจักรวาล จึงไม่ใช่สิ่งที่ถูกเลือกเฟ้นขึ้นมาให้มีความสำคัญเป็นพิเศษในฐานะแบบจำลองของเต๋าโดยตรงเหมือนเช่นศาสนาในฝ่ายเทวนิยมที่ถือว่ามนุษย์เป็นแบบจำลองของพระเจ้า

ข้อพิสูจน์ที่บ่งชี้ว่า มนุษย์เป็นเพียงสิ่งหนึ่งในจักรวาลที่ไม่ได้รับการเลือกเฟ้นขึ้นมาให้มีความสำคัญเป็นพิเศษนั้น ก็คือหลักฐานเกี่ยวกับทฤษฎีวิวัฒนาการที่ปรากฏอยู่ในงานนิพนธ์จวงจื้อ ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์เป็นเพียงเชื้อพันธุ์ชั้นปลายสุดของวิวัฒนาการในอาณาจักรสัตว์ จุดกำเนิดของมนุษย์นี้ ก่อตัวขึ้นมาโดยความจำเป็นของกฎธรรมชาติ

ซึ่งปราศจากพลังของเจตนารมณ์ใด ๆ ทั้งนั้น มนุษย์จึงมิใช่จุดศูนย์กลางของการสร้างสรรพจักรวาล แต่มนุษย์เป็นเพียงสิ่งย่อย ๆ สิ่งหนึ่งในกระบวนการคลี่คลายตัวของธรรมชาติ และมีฐานะเท่าเทียมกับสิ่งย่อยอื่น ๆ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความกว้างใหญ่ของจักรวาลแล้ว กางก็เป็นจุดเศษธุลีในจักรวาลเท่านั้น

นอกจากมนุษย์จะไม่ใช่อะไรที่ถูกเลือกเฟ้นขึ้นมาให้มีความสำคัญเป็นพิเศษในจักรวาลแล้ว มนุษย์ยังคงต้องตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเช่นเดียวกับสรรพสิ่งโดยไม่มีข้อยกเว้น กฎธรรมชาติที่สำคัญที่สุดก็คือกฎแห่งความเปลี่ยนแปลง เมื่อมีเกิดก็ต้องมีดับ เมื่อมีการเจริญเติบโตก็ต้องมีการเสื่อมสลาย เป็นวัฏจักรอันหมุนวนที่หวนคืนสู่จุดกำเนิดดั้งเดิม กฎธรรมชาติที่ดำรงอยู่ในสรรพสิ่งและความดุมสรรพสิ่งให้ดำเนินไปตามครรลองของธรรมชาติ นั่นคือ เกิด หรือแก่ที่ดำรงอยู่ในสิ่งเฉพาะหน่วยนั่นเอง ทั้งนี้ มนุษย์และสรรพสิ่งในจักรวาลจึงมีแก่นแท้ที่เท่าเทียมกันอยู่สองประการคือ ประการแรกกางก็มีแหล่งกำเนิดมาจากสิ่งเดียวกัน (คือแก่) และประการที่สอง กางก็ได้รับอิทธิพลมาจากกฎธรรมชาติมาไว้ในตัวเท่าเทียมกัน (คือเกิด)

4.4 ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์

ตามทรรศนะของปรัชญาเต๋า ธรรมชาติหมายถึงสิ่งที่ดำเนินไปเองโดยปราศจากการแทรกแซงด้วยความรู้สึคนึกคิดและการกระทำของมนุษย์ ในงานนิพนธ์จวงจื่อได้อธิบายถึงข้อแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นธรรมชาติกับสิ่งที่เกี่ยวเนื่องด้วยความรู้สึคนึกคิดและการกระทำของมนุษย์ออกจากกัน ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาต่อไปนี้

คำถาม : เมื่อกล่าวถึงธรรมชาติและมนุษย์ ท่านหมายความว่าอะไร

คำตอบ : มาหรือโคมี 4 ขา นั่นคือธรรมชาติ

เมื่อไสมังเห็นไว้ที่หัวมา และสนตะพายจุกโค นั่นคือ (การกระทำ) ของมนุษย์³⁹

³⁹ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy,

นอกจากนี้ จวงจื้อยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า " สิ่งที่เป็นธรรมชาติ คือสิ่งที่มีอยู่ใต้อำนาจของตัวเอง ส่วนสิ่งที่เกี่ยวเนื่องด้วยมนุษย์ คือสิ่งที่มีใต้อำนาจของตัวเอง " ⁴⁰ หมายความว่า ธรรมชาติคือความเป็นไปเองที่ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้สึคนึกคิดหรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ และในทางตรงกันข้าม สิ่งใดก็ตามที่มีความรู้สึคนึกคิดหรือการกระทำของมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นไม่ใช่ธรรมชาติ ดังนั้นธรรมชาติจึงเป็นของมนุษย์ ในที่นี้จึงหมายถึง ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสภาวะที่พ้นไปจากทัศนคติส่วนตัว การตัดสินคุณค่า การตีความเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชีวิต ตลอดจนการกระทำใด ๆ ที่เป็นการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ผิดแปลกไปจากสภาพเดิมของตน

ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ตามความหมายที่กล่าวมานี้ ตามทรรศนะของปรัชญาเต๋า อาจจำแนกกล่าวได้ 2 ประการคือ สภาวะที่พ้นจากคำสัมพัทธ์ และสภาวะที่ปราศจากตัวตน

4.4.1 สภาวะที่พ้นจากคำสัมพัทธ์

ตามทรรศนะของปรัชญาเต๋า ข้อแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ที่เรารับรู้ได้นั้นล้วนเกิดจากการเปรียบเทียบ แยกแยะ และตีความของเราเองทั้งสิ้น คุณสมบัติที่เป็นคู่ตรงข้ามทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติในเชิงปริมาณ เช่น ยาวกับสั้น หนักกับเบา มากกับน้อย สูงกับต่ำ และคุณสมบัติในเชิงคุณภาพ เช่น ฉลาดกับโง่ ถูกกับผิด คดีกับชั่ว สวยกับน่าเกลียด เหล่านี้ล้วนเป็นคำสัมพัทธ์ซึ่งขึ้นอยู่กับอิทธิพลของแต่ละคน จวงจื้อได้อธิบายโดยยกตัวอย่างประกอบว่า

ถ้าหากเราเรียกสิ่งหนึ่งว่าใหญ่ เพราะใหญ่กว่าอะไรบางอย่างอยู่แล้ว ก็ไม่มีอะไรในสิ่งทั้งปวงที่จะไม่ใหญ่เลย ถ้าเราเรียกสิ่งหนึ่งว่าเล็ก เพราะเล็กกว่าอะไรบางอย่างแล้วละก็ ไม่มีอะไรเลยที่ไม่เล็ก

⁴⁰ Ibid.

การรู้ว่าจักรวาลเป็นเพียงเมล็ดข้าวสาลีเมล็ดหนึ่งเท่านั้น และรู้ว่าปลายเส้นผม เป็นทิวเขาสูงหนึ่งนั้น ย่อมเป็นการเข้าใจมิติทั้งหลายที่สัมพันธ์กันได้อย่างแจ่มแจ้งที่เกี่ยวข้อง⁴¹

ในโลกของสิ่งสัมพันธ์นี้ คุณสมบัติของสิ่งต่าง ๆ นอกจากจะไม่มีค่าคงตัวที่แน่นอนแล้ว ยังไม่อาจดำรงอยู่ด้วยตัวเองโดยปราศจากคุณสมบัติที่เป็นคู่ตรงกันข้ามด้วย จวงจื่อโคซี่ให้เห็นว่า คุณสมบัติที่เป็นคู่ตรงกันข้ามย่อมเป็นที่มาซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ถ้าไม่มีตัวเราก็คงไม่มีสิ่งอื่น ถ้าไม่มีสิ่งอื่นก็ไม่มีตัวเรา ถ้ามีชีวิตก็มีความตาย ถ้ามีความตายก็มียุติ ถ้ามีความเป็นไปไม่ได้ก็มีความเป็นไปได้ ถ้ามีความเป็นไปได้ก็มีความเป็นไปไม่ได้ ถ้ามีถูกก็มีผิด ถ้ามีผิดก็มีถูก⁴² ทรรศนะเช่นนี้สอดคล้องกับทรรศนะของเฮราคลิตัส ดังที่ปรากฏใน คำ เตอ จิง ว่า

เมื่อทุกคนเข้าใจว่ามีสิ่งที่สวยงาม
ความรู้สึกเกี่ยวกับความน่าเกลียดก็เกิดขึ้น
เมื่อทุกคนเข้าใจว่ามีความดี
ความรู้สึกเกี่ยวกับความชั่วก็เกิดขึ้น
ดังนั้น มีและไม่มีจึงงอกกำเนิดแก่กัน
ยาวและสั้นเป็นที่มาของกันและกัน
เสียงและเสียงสะท้อนประสานไปด้วยกัน
ก่อนและหลังคำเป็นคามกัน⁴³

เนื่องจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่เป็นคู่ตรงกันข้าม เป็นเพียงค่าสัมพัทธ์ที่ขึ้นอยู่กับความรู้แบบบอติวิสัยของแต่ละคน คุณสมบัติเหล่านี้จึงมิได้มีอยู่จริงโดยตัวเอง ดังนั้น

⁴¹ วิลเลียม ฮิวคอร์ต เคอ แบร์, บ่อเกิดสติปัญญา ภาค 1. แปลโดย
จ่านงค์ ทองประเสริฐ (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2510) หน้า 140.

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 137.

⁴³ Ch'en Ku-ying, Lao Tzu: Text, Notes, and Comments,

ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ จึงเป็นสภาวะที่พ้นไปจากการรับรู้ถึงข้อแตกต่างระหว่างบุคคลที่ขึ้นอยู่กับการตัดสินให้ค่าแบบอัตวิสัย ธรรมชาติของจักรวาลกับธรรมชาติของมนุษย์คือสภาวะอย่างเดียวกัน กล่าวคือความเป็นไปเองโดยปราศจากการตัดสินให้ค่าหรือการแทรกแซงของมนุษย์ เลาจื่อกล่าวว่ " สวรรค์และโลกไม่เกี่ยวข้องกับชั่วดีธรรม " ⁴⁴ เพราะฉะนั้น หากจะมีประเด็นคำถามขึ้นว่า ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์คืออะไรหรือ เขาก็ยอมรับได้ว่า ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์เป็นสภาวะที่ไม่เกี่ยวข้องกับความคิดและความเลว เพราะพ้นจากข้อตัดสินในเชิงจริยะ

4.4.2 สภาวะที่ปราศจากตัวตน

คามทรนศนะของปรัชญาเต๋า ถึงแม้ชีวิตของมนุษย์จะมีองค์ประกอบทางร่างกายและจิตใจ แต่ร่างกายและจิตใจก็มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ร่างกายที่ปราศจากจิตใจก็คือสิ่งที่ไม่มีชีวิต และในขณะที่เกี่ยวข้องกับจิตใจก็ต้องดำรงอยู่ในร่างกาย ร่างกายและจิตใจคือองค์ประกอบของชีวิตที่ทำหน้าที่ร่วมกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือร่างกายและจิตใจคือสภาวะทางธรรมชาติที่กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้จะเห็นได้จากคำอธิบายของจวงจื่อที่ว่า

ร่างกายย่อมคงไว้ซึ่งจิตใจ
กายและใจทำการควยกันเป็นหนึ่ง

นี่แลคือธรรมชาติ ⁴⁵

คามทรนศนะของปรัชญาเต๋า ไม่ว่าร่างกายหรือจิตใจ ล้วนมิใช่ " ตัวตน " อันเที่ยงแท้ ในส่วนของร่างกายนั้น นักปรัชญาเต๋าเห็นว่าเป็นเพียงการรวมตัวขึ้นมาอย่างสมดุขยของสสารเท่านั้น และความสมดุขยดังกล่าวก็ดำรงอยู่แค่เพียงชั่วครา

⁴⁴Ch'en Ku-ying, Lao Tzu: Text, Notes, and Comment, p.69.

⁴⁵ทอมัส เมอตัน, มนุษย์ที่แท้. แปลและเรียบเรียงโดย ส. ศิวรักษ์, หน้า 137

มีเกิดก็ยอมมีตาย ไม่มีแก่นสารอันใดที่จะคงยืมนั้นได้อัน จวงจื่อไค้อธิบายถึงธรรมชาติ
ของนักปราชญ์ฝ่ายเต๋าที่มีต่อร่างกายของมนุษย์ไว้ว่า

ชีวิตเป็นเพียงการดำรงอยู่อย่างชั่วคราวของธาตุหลากหลาย ในร่างกายหุ่ยาม ๆ
ซึ่งพวกเขา (นักปราชญ์ฝ่ายเต๋า) โค้หยับยืมเอามา พวกเขาไม่ใส่ใจต่อกับ
และน้ำคี่ ละสิมพูและตา มาแล้วก็ไป เริ่มคนและจบ และไม่มีใครจะรู้ไค้ว่า
เมื่อโรสิ่งทั้งปวงจะสูญสิ้นไป ⁴⁶

ไม่เพียงแต่ร่างกายจะไม่ใช้ตัวคนเท่านั้น จิตใจก็ไม่ใช้ตัวคนด้วย จิตใจคือ
ส่วนที่ทำหน้าที่ในการนึกคิดและรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่แบ่งแยก " ตัวคน "
กับ " ไม่ใช่ตัวคน " คือธรรมชาติแบบอวิสัยที่เกิดขึ้นจากการแยกแยะและเปรียบเทียบ
คังนั้นจึงไม่อาจนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นจริงในเชิงปรนัย จวงจื่ออธิบายว่า " หากไม่มีผู้อื่น
ก็ไม่มีข้าพเจ้า หากไม่มีข้าพเจ้าก็ไม่มีผู้ที่แบ่งแยกข้อแตกต่าง " ⁴⁷ และนอกจากนั้น
ท่านยังได้กล่าวเป็นโวหารว่า

ความปราศจากตัวคนนั้นแล
คือตัวคนที่แท้
คนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด
คือคนที่ไม่ใช่ใครอะไรเลย ⁴⁸

⁴⁶ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy,

p. 198.

⁴⁷ Fung Yu-lan, Chuang-tzu, tr. H.A. Giles, ch. 2,

p. 35.

⁴⁸ ทอมัส เมอตัน, มนุษย์ที่แท้ . แปลและเรียบเรียงโดย ส. ศิวรักษ์,

หน้า 137.

ในปรัชญาเต๋า นอกจากจิตใจแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีวิญญาณ (soul) ที่ดำรงอยู่อย่างเป็นอมตะต่างหากจากร่างกาย จวงจื๊อกล่าวว่า " ดูเหมือนว่าจะมีวิญญาณ แต่ยังไม่ปรากฏร่องรอยแห่งการดำรงอยู่ของวิญญาณ " 49

ฟง ยู หลาน ได้สรุปใจความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณจากข้อความที่ปรากฏในงานนิพนธ์จ้วงจื๊อบทที่ 2 ไว้ว่า

ไมโครจักรวาล (microcosm) นอกเหนือจากข้อแตกต่างของสิ่งทั้งหลายแล้ว ก็ไม่มีพระเจ้า และในอนุจักรวาล (microcosm) 50 นอกเหนือจากข้อแตกต่างของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกายแล้ว ก็ไม่มีวิญญาณ 51

เนื่องจากร่างกายไม่ใช่ " กั๊กน " และจิตใจก็ไม่ใช่ " กั๊กน " ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ชีวิตมนุษย์คือสภาวะแห่งความเป็นไปเองตามครรลองของธรรมชาติโดยไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดครอบครองเป็นเจ้าของ เราสามารถให้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับสภาวะที่ " ปราศจากกั๊กน " ของมนุษย์ได้จากข้อความในงานนิพนธ์จ้วงจื๊อบทที่ 22 ที่ว่า

ชีวิตมิได้เป็นของท่าน แต่เป็นของสวรรค์และโลก...
ธรรมชาติมิได้เป็นของท่าน แต่เป็นของสวรรค์และโลก 52

⁴⁹Chuang Tzu, Chuang Tzu, tr. H.A. Giles, ch.2, p.35.

"It would seem to be a soul; but the clue to its existence is wanting."

⁵⁰หมายถึงร่างกาย.

⁵¹Fung Yu-lan, Chuang Tzu: A New Selected Translation with an Exposition of the Philosophy of Kuo Hsiang, p. 47.

⁵²Giancarlo Finazzo, The Notion of Tao in Lao Tzu and Chuang Tzu, p. 208.

4.5 สาเหตุแห่งปัญหาของมนุษย์

ไม่ว่ามนุษย์จะถือกำเนิดขึ้นในสังคมใด ยุคใด ในสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็ยังคงต้องเผชิญกับความทุกข์ซึ่งเป็นปัญหาสากลของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ดังได้กล่าวมาแล้ว (ในบทที่ 3) ว่า ปรากฏการณ์แท้จริงในการก่อเกิดปรัชญาเต๋าสมัยแรกก็คือปัญหาของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากความชั่วร้าย ในเวทีการเมืองยุคนั้นโดยตรงหรือปัญหาทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวันของผู้คนก็ตามย่อมรวมเรียกได้ว่า " ทุกข์ "

คามทรพณะของปรัชญาเต๋า ร่างกายของมนุษย์เป็นสิ่งที่ต้องทนทุกข์ จวงจื่อ กล่าวว่า " ความหิว ความกระหาย ความรู้สึกหนาวและร้อน เป็นพันหนทางการที่มีอยู่ในวิถีชีวิต " ⁵³ แต่อย่างไรก็ตาม ร่างกายเป็นเพียงการรวมตัวกันขึ้นชั่วคราวของ สสารซึ่งต้องแปรไปตามกฎธรรมชาติ เมื่อมีเกิด ก็มีแก่ มีเจ็บ และมีความตาย เป็นจุกจบของชีวิต กระบวนการแห่งความเปลี่ยนแปลงไปเองนี้ เป็นสิ่งที่อยู่พ้นการควบคุมของมนุษย์ ไม่อาจแข็งขันหรือบังคับให้เป็นไปดั่งใจ เท่าที่เราสามารถจะ

⁵³ Chung Tzu, Shuang Tzu, tr. H.A. Giles, p. 196.

กระทำได้อีกคือ เพียงแต่รับรู้ เข้าใจ และยอมรับในข้อเท็จจริงที่ต้องเป็นไปเช่นนั้น
เอง

บ่อเกิดของความทุกข์ที่แท้จริงอยู่ที่จิตใจ ร่างกายนั้นเป็นทุกข์โดยสภาพ
ธรรมชาติอยู่แล้ว แต่จิตใจของมนุษย์ทั่วไปกลับเจ็บปวดรำลึกยิ่งกว่า คนแต่ละคนต่าง
ระหกระเหินไปในวังวนแห่งอารมณ์และความรู้สึกซึ่งเป็นส่วนผสมคละเคล้ากันระหว่าง
ความรักกับความชัง ความปิติกับความเศร้า ความเบิกบานกับความรันทด และความ
สมหวังกับความเสียใจ ทั้งหมดนี้มีที่มาจากความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นในค่าของสิ่งสัมพัทธ์อัน
มีศูนย์กลางอยู่ที่ " ตัวคน " ซึ่งเป็นทรศนะแบบอภิวินัยที่ผิดไกลไปจากธรรมชาติทั้ง
เคิมของมนุษย์

ทั้งนี้กล่าวแล้วว่า ธรรมชาติทั้งเคิมของมนุษย์คือ สภาวะที่พ้นไปจากค่า
สัมพัทธ์และปราศจากตัวคน ทั้งนี้ความยึดมั่นถือมั่นในค่าสัมพัทธ์และความรู้สึกเกี่ยวกับตัวคน
จึงเป็นเพียงมายาภาพที่ไม่ตรงข้อเท็จจริง ตามทรศนะของปรัชญาเต๋า เราทุก
คนที่คิดว่าตัวเองเป็นนั่นเป็นนี่ต่างก็ตกอยู่ในความฝัน จวงจื่อกล่าวว่

ผู้ที่ขึ้นถึงงานเลี้ยงฉลองอาจารย์รองให้ไว้ในเช้าวันรุ่ง และผู้ที่ขึ้นถึงการร้องไห้
อาจไคออกไปลาสควหลังจากที่ฟ้าสาง เมื่อเราฝันเราไม่รู้ว่เรากำลังฝัน ใน
ความฝันเราก็คความไปคานที่ฝัน เฉพาะเมื่อโคคืนขึ้นแล้วเท่านั้นที่เราได้รู้ว่เรา
ที่งฝันไป... เราเป็นผู้ปกครองที่ทรงเกียรติกระนั้นหรือ? เราเป็นคนเลี้ยงแกะ
ที่ค่าคอกกระนั้นหรือ? นู๋สังเวช! (how vulgar!) ทั้งซุงจื่อและทวททาน
กางก็กำลังฝัน และเมื่อซาพเจ้าบอกว่ ทานกำลังฝัน ซาพเจ้าเองก็กำลังฝัน
อยู่ควยเหมือนกัน ⁵⁴

ผู้ที่ยกค่าสัมพัทธ์และตัวคนยอมตกอยู่ในอาณาจักรแห่งความชัคแย้งระหว่างค่า
สัมพัทธ์กับค่าสัมพัทธ์ และระหว่างตัวเองกับผู้อื่น ในงานนิพนธ์ของจวงจื่อโคซื่อให้เห็น
ถึงประเด็นนี้ในบทสนทนาระหว่างศิษย์ของอาจารย์ เก็ง ส้ง ชู กับเหลาจื่อ โคยศิษย์

⁵⁴Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy,

ผู้นั้นได้กล่าวระบายข้อคิดของใจของคนเพื่อขอคำแนะนำสั่งสอนจากเหล่าจื่อ มีใจความ
ดังนี้

... เวลาข้าพเจ้าไม่รู้ คุณเขาจะถูกรังแก
โดยคิควาชาพเจ้าใจ
เมื่อข้าพเจ้ารู้, ความรู้ทำให้ข้าพเจ้ายุ่งยากมาก
เมื่อข้าพเจ้าไม่สามารถทำความดีได้ ข้าพเจ้าทำให้คนอื่นเดือดร้อน
เวลาข้าพเจ้าทำความดี, ข้าพเจ้าทำให้ตัวเองเจ็บช้ำ
เวลาข้าพเจ้าเลี้ยงหน้าที, ข้าพเจ้าถือว่าตนเองบกพร่อง,
แต่ข้าพเจ้าทำหน้าที่ของข้าพเจ้า, ข้าพเจ้าก็ถึงซึ่งความสมบูรณ์
ข้าพเจ้าจะไปไหนความขัดแย้งถึงวันใดอย่างไร 55

หลังจากที่ไปฝึกสมาธิเพื่อเอาชนะสิ่งที่ตนเองรังเกียจอยู่ 10 วันโดยไม่ประสบ
ผลสำเร็จ จึงได้กลับไปหาเหล่าจื่อใหม่ เหล่าจื่อกล่าวว่

... แอ้ว
ทุกอย่างดูคุณ
ถึงเชือกที่ผูกเป็นปม ๆ
พยายามแกะปม
ถ้าอุปสรรคอยู่ภายนอก
อย่าพยายามหยิบฉวยเอามา
เพื่อสลักไข่มณีไป
วิธีนั้นทำไม่ได้หรอก
พยายามเรียนรู้วิธีที่ไม่เอาใจใส่กับมัน ๆ
ถ้าอุปสรรคอยู่ในตัวเอง
จะทุกลายลงเป็นชิ้น ๆ ยอมไม่ได้
แต่ไม่อนุญาตให้มันกอดรัดขึ้นในตัวนั้นได้ ๆ
ถ้าอุปสรรคอยู่ทั้งภายในและภายนอก
อย่าพยายามไปผูกพันยวเภา,
แต่จงปล่อยให้เตาครอบงำตัวท่านไว้ 56

55. ทอมัส เมอตัน, บทเทศน์ที่แท้ แดและเรียบเรียงโดย ส. ศิวรักษ์, หน้า 90.

56. เรื่องเดียวกัน, หน้า 191.

จะเห็นได้ว่า " เชือกที่ถูกเป็นปม ๆ " หรือปมปัญหาของมนุษย์ก็คือ ข้อขัดแย้งภายในใจอันเนื่องมาจากการศึกษาค้นคว้าสัมพัทธ์ที่มีตัวคนเป็นจุดศูนย์กลาง อุปสรรคที่อยู่ภายนอกหมายถึง สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรานั้นที่มีความแตกต่างกันโดยค่าสัมพัทธ์ ส่วนอุปสรรคที่อยู่ภายในหมายถึง ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวคน การขจัดอุปสรรคภายนอกไม่ใช่ด้วยการผลักไสออกไป แต่ต้องเรียนรู้วิธีที่จะไม่เอาใจใส่กับมัน นั่นก็คือไม่ให้ค่ากับมัน ส่วนการขจัดอุปสรรคภายใน ไม่ใช่ด้วยการทำลายลงเป็นชิ้น ๆ แต่ปล่อยให้เท่าครอมง่าตัวเราไว้ นั่นก็คือ การปลดปล่อยดวงจิตให้ว่างไปจากความรู้สึกเกี่ยวกับตัวคน

การค้นคว้าในสิ่งที่โลกยกย่อง 4 ประการ ได้แก่ ความมั่งคั่ง ค่าแห่ง อายุที่ยืนนาน และคุณความดี กับการผลักไสสิ่งที่โลกไม่ยกย่อง 4 ประการ ได้แก่ ความยากจน ฐานะที่ต่ำต้อย อายุที่สั้น และความประพฤติกิเลสชั่วร้าย ตามที่จวงจื่อได้กล่าวไว้ ซึ่งเปรียบเทียบได้กับโลกธรรม 8 ประการในทางพุทธศาสนาซึ่งได้กล่าวมาแล้วนั้น⁵⁷ ก็คือ การศึกษาค้นคว้าสัมพัทธ์อันมีมายาภาพแห่งตัวคนเป็นศูนย์กลางของการศึกษาค้นคว้านี้คือหมอกฝ้าแห่งการรับรู้ซึ่งปกบังธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ จวงจื่อกล่าวว่า " ความชอบและความรังเกียจมีความเข้าใจ และเป็นต้นเหตุแห่งการสูญเสียธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ " ⁵⁸

การสูญเสียธรรมชาติดั้งเดิมไปหมายถึง การลุ่มหลงอยู่ในการตอบสนองความพึงพอใจส่วนตนโดยมิได้เข้าใจในความเป็นจริงเกี่ยวกับชีวิต สิ่งเหล่านั้นนำมาซึ่งความค้นรอนอย่างเบ็ดเสร็จ ดังนั้น จวงจื่อจึงกล่าวว่า " บุคคลมากทำให้วิกลมาก

⁵⁷ ไปรคตุรายละเอียดในหน้า 60.

⁵⁸ Chuang Tzu, Chuang Tzu, tr. H.A. Giles, p. 129.

เงินทองมากหมายถึงทุกข์มาก ชีวิตที่ยืนยาวทำให้ต้องประสบกับความทุกข์มาก
ทั้ง 3 สิ่งนี้ไม่เกือหนุนคุณธรรม * 59

เท่าที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากการติดยึดในค่า
ของสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่มีอยู่จริงเพื่อมุ่งครอบครองต่อมาสภาพแห่งตัวตน ในขณะที่จ้วงจื่อ
ไต่ตั้งประเด็นคำถามไว้ว่า " คนที่ไม่ถูกรบกวนด้วยความคิด จะรู้สึกเศร้าโศกได้
อย่างไร ? " 60 เหล่าจื่อก็ได้ให้ข้อสรุปพร้อมทั้งไต่ตั้งประเด็นคำถามไว้ตรงกันว่า

ที่ฉันมีความอยากอย่างมากก็เพราะฉันมีตัวตน
ถ้าฉันไม่มีตัวตน
แล้วฉันจะมีความลำบากอย่างไร ? 61

⁵⁹ Ibid., pp. 120-121.

⁶⁰ Ibid., p. 268.

⁶¹ นักรสูมาลย์ กปิลสิงห์, คัมภีร์เต๋าฉบับสมบูรณ์ (เต๋า เต๋อ จิง) บทที่ 13 ,